

• SAHİBİ :

TÜRKİYE İSLAM
ENSTİTÜLERİ TALEBE
FEDERASYONU ADINA
GENEL BAŞKAN

MAHMUT ÖZAKKAŞ

• YAZI İŞLERİ
MÜDÜRÜ

CAHİT BALTACI

BU SAYIDA

ÇIKARKEN	İSLAM MEDENİYETİ
KUR'AN : Müslümanların Mukaddes Kitabı	Prof. M. HAMİDULLAH
İSLAMDA TEFERKÜR	Fahir BÜYÜKKÖRÜKÇÜ
YA İLÂHÎ (Şiir)	H. Nusret ZORLUTUNA
YAHYA B. MUAZ ER - RAZÎ	Dr. A. Suphi FURAT
MEDENİYET TARİHİNDE İSLAM MEDENİYETİNİN YERİ	M. Zekâi KONRAPA
FATİH'DEN (Şiir)	F. S. Mehmed HAN
ŞEMSEDDİN SÂMÎ V. ERTAN
OKULLARIMIZDA DİN VE AHLÂK EĞİTİMİ	Doç. Nurettin TOPÇU
İSLAM'DA HUKUK ARAŞ- TIRMALARI	Dr. Y. Ziya KAVAKÇI
İSLAM'DA VERGİ HUKUKU- NUN TEKEVVÜNÜ	Dr. Salih TUĞ
İSLAM İDEALİZMİ	Faik TÜRKMEN
İSLAMÎ TÜRK EDEBİYA- TINA GİRERKEN	Dr. Necla PEKOLCAY
DOĞUM KONTROLÜ VE NÜ- FUS PLÂNLAMA	Dr. Asaf ATASEVEN Dr. Gülsen ATASEVEN
SİNEMA SİLÂHTİR	Yücel HEKİMOĞLU
YÜKSEK İSLAM ENSTİTÜ- SÜ ÖĞRENCİSİNE (Şiir) ...	Ah Ulvi KURUCU
İSLAMÎ TÜRK EDEBİYATI HABERLER	Doç. Dr. M. K. BİLGEĞİL İSLAM MEDENİYETİ

İDAREHANE

Türkiye İslâm Enstitüleri Talebe Federasyonu Genel Merkezi
Nuruosmaniye Caddesi No: 82/2
Tel. : 22 46 02

CAĞALOĞLU — İSTANBUL

Haberleşme Ve Havale Adresi :
İSLÂM MEDENİYETİ, P.K. : 1315

S İ R K E C İ

TEMSİLCİLERİMİZ

Ankara : T.İ.H.O.M.C.F. Genel Başkanı : **ŞÜKRÜ ÖZTÜRK**
Konya : T.İ.E.T.F. İkinci Başkanı : **A. EKREM GENÇ**
Kayseri : T.İ.E.T.F. Mah. İcr. Kom. Baş. : **İ. HACİVAT**
İzmir : T.İ.E.T.F. Mah. İcr. Kom. Başkanı : **O. ÇETİN**

TEKNİK KADRO

Dış Münasebetler : **Mahmut ÖZTÜRK**
Sekreter : **Ressam :**
Erdogan ATAK **Gürbüz AZAK**
Dizgi ve Baskı : **T A N M A T B A A S I — İSTANBUL**
Yıl: 1 — Sayı: 1 — İkinci Baskı
Basıldığı tarih: 16 Ağustos 1968

ABONE

Yıllık : 12 sayı, 30. TL.

Altı Aylık : 6 sayı, 15. TL.

Öğrencilere % 20 Tenzilat yapılır.

Yabancı Memleketlere İki katı.

Bir sayısı : 250 Kuruş.

İLÂN TARİFESİ

Dış Kap.: 2 renk 2.500 TL.

Tek renk 2.000 TL.

İç Kapak: 2 renk 1.500 TL.

Tek renk 1.000 TL.

Renkli ilân sahifesi :

Tamamı : 1.200 TL.

1/2 : 750 TL.

1/4 : 400 TL.

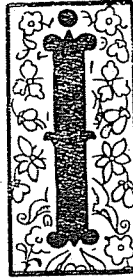
1/8 : 250 TL.

Mecmuamızdaki yazılar me'haz gösterilmeden alınmaz.
Gönderilen yazılar basılsın basılmasın iade edilmez.

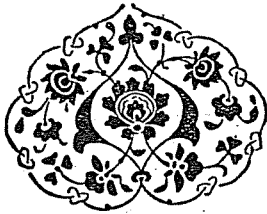
Tasavvuf

Dr. Ahmed Subhi
FURAT

YAHYA B. MUÂZ ER - RÂZİ

SLÂM tasavvufunun meşhûr simalarından biri olan Yahya b. Muâz er — Râzi, II. hicrî (VIII. m.) asrın sonlarında Rey şehrinde doğdu. Hernekadar gençliği ve yetişme devri hakkında kaynaklarda fazla bir malûmata rastlanılmıyorsa da, tahsilini doğduğu bu şehirde yapmış olduğuna muhakkak nazarıyla bakılabilir. Hicrî V asrın büyük âlimlerinden el-Hatîb el-Bağdâdî (v. 463/1070) ile VII. asrın tanınmış tercüme-i - hal müelliflerinden İbn Hallikân (v. 681/1282). Yahya b. Muâz'ın hocaları arasında İshâk b. Suleymân er-Râzi, Mekki b. İbrahim el-Belhî. Alî b. Muhammed et-Tanâfisiyâ, kendinden hadis nakletmiş olanlardan da Rey, Hemedân ve Horasanlı birçok âlimin bulunduğunu zikrederler (1). Onun Kaynakları meşhûr sîfi el - Cuneyd'e (v. 297/1909) (2) söz hakkı tanımak istemediği Bağdad seferi (3) dışında rivâyet edilen Belh şehrindeki ikâmetinin (4) tarihi bilinmemekle beraber, bunun ömrünün son senelerinde olması ihtimali kuvvetli görünüyor. Zira o, Ferîd ed-Din Attâr'ın (v. 598/1193), kitabında zikrettiği rivâyete (5) bakılırsa gâzi, âlim, fakir ve sîfi'ere yaptığı ihsanlar sonunda hayli borçlanmış, gördüğü bir rüyâ üzerine Horasan'a doğru seyahate çıkmıştı. Önce Nisabur'a geldi (6): burada verdiği vaazlar büyük bir ilgi ile tâkip edildi ve kabul gördü (7). Daha sonra Belh'e doğru hareket etti; bu şehirde devrin diğer büyük bir zâhid ve sîfisi olan Ahmet b.

(1) Bk. Târih-i Bağdâd (Mısır, 1349/1931), c. XIV, s. 208; Vefâyât el-a'yân (Mısır, 1367/1948), V, 214.

(2) Bu büyük sîfi için bk. meselâ es-Sulemi, Tabakât (nşr. Nüreddin Şeribe, Mısır, 1953), s. 155 ve orada zikredilen kaynaklar.

(3) Bk. Târih-i Bağdad, XIV, 209; Vefâyât, V, 214 (el-Cuneyd bu sıralarda Yahya b. Muâz'a nisbetle daha küçük bir yaşta bulunuyordu).

(4) Bk. Taakât'us-Sulemi, s. 107; Eş-Şâa'râni, Levâkîh el-envâr, I, 64.

(5) Bk. Teşzîret el-evliyâ, I, 276-7.

(6) Bk. Keşf el-mahcûb, 150; Tezkîret el-evliyâ, I, 276.

(7) Bk. Tezkîret el-evliyâ, I, 276

vevh el-Belhi (v. 240/854) (8) tarafından samimi bir istikbâl görmüş-tü (9). İşte bu sırada halkın ısrarları üzerine verdiği vaazlarının birinde zenginliği fakırlığa tercih edecektir ki (10) bu husus daha sonraları hakkında bazı söylentilerin çıkmasına sebebiyet vermiştir. Belh'ten ayrıldıktan sonra sırasıyla Herat ve Belhem'e giden Yahya b. Muâz, bu son şehirde bir seher vakti münâcaatta bulunurken tesâdüfen kafasına düşen bir taşla a-ğırca yaralandı ve akab'inde de ruhunu teslim etti. Müridleri üstadlarının cenazesini Nişabur'a naklettiler (11).

MÂRİFET HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ :

Bilhassa tesirli vaazlarıyla tanınan (12) bu sûfi, recâ makâm(ve mârifet (13) hakkındaki görüşleriyle temâyüz etmişti. Allah'a karşı sonsuz bir rifet (13) hakkındaki görüşleriyle temâyüz etmişti. Allah'a karşı sonsuz bir ümit besliyordu. «Günahtan dolayı Senin (beni affedeceğin) ümidinden nasıl ferâgat edeyim; Senin günâh için lütfunu kesdiğini görmüyorum» (14) derdi. O bu hususta o derece ileri gider ki günahlar ne kadar fazla olursa olsun, yine de «(Ey Allah'ım beni affedeceğine dâir) günahlarım rağmen Sana beslediğim ümidim amellerle birlikteki ümidime hemşen hemen üstün geliyor. Zira ben kendimi amellerde ihlâsa dayanır buluyorum; yoksa (sonum nasıl olsa) âfete düçâr olacakken onlara nasıl olur da ihtimam gösteririm. Günahlar hususunda kendimi Senin affına dayanır halde buluyorum; Sen ihsânla muttasıf iken nasıl olur da onları affetmezsin» (15) demekten kendini alamaz. Yahya b. Muâz recâ'yı, esâsen imânın bir parçası olarak kabul ediyor ve «İmân üç şeydir: havf, recâ ve mehabbet. Havf'te âteşten kurtulman için günâhı terk; recâda cenneti bulman için kötü itâat (in) de tefekkür; mehabbet'te, (ise) Hakk'ın rızâsı için kötü şeyleri hesâba katma vardır» (16) diyordu. Ona göre en itimâd edilir recâ, kulun Rabbine olan recâsı, en doğru zan da Allah'a karşı olanıdır (17).

«Halka karşı hüsnüzân, kendine karşı ise sūizan besle; tâ ki birincisinden selâmete sonuncusundan ise (mücâdele sayesinde) gâlibiyete erişsin» (18) tavsiyesinde bulunan yahya b. Muâz. ârif'in ibâdetini «güzel muâmelede Allah'ı anmadaki devamda ve (Allah mehabbetinden) yaralanmış bir kalbe sahip bedenin sıhhatinde» bulmaktadır (19).

ALLAH KORKUSUNUN VARLIĞI :

Zühd'ü azlık, yalnızlık ve açlıktan gören (20) bu sûfi zâhid'te vera' (Allah korkusu) varlığını kaçınılmaz bir vasıf olarak kabul etmektedir: kendisine vera' olmayan nasıl olur da bir zâhid olabilir» (21). Açlığa da büyük bir ehemmiyet atfeden Yahya b. Muâz «Açlığın pazarda satıldığını bilseydim, âhireti arayanların oraya (pazara) gittikleri zaman bundan başkasını almamalarımı (söyledim). Açlık dört çeşittir: müridler için bir riyâzet, tevbe edenler için tecrübe; zâhidler için bir siyâset ve ârifler için ise bir şeref (olanları vardır)» (22) diyerek buna temâs etmektedir. Zühd esâsen sâdece âhiretin kazanılması için bir ibâdet telâkki edilmelidir: «zühdü kendisiyle dünyayı kazanman için meslek edinme; onu âhireti elde etmek için ibâdetin

(8) Bk. meselâ Tabakât es-Sulemi, s. 103 ve orada zikredilen kaynaklar.

(9) Bk. Keşf el-mahcûb, I, 150.

(10) Bk. Tezkiret el-evliyâ, I, 277.

(11) Bk. Tezkiret el-evliyâ, I, 277.

(12) Bk. Tezkiret el-evliyâ, I, 266; Yûsuf b. el-Huseyn er-Râzi "120 şehirden âlim

(13) Bk. Levâkîh el-envâr, I, 64.

daha tesirli görmedim" diyordu. (Bk. Nefehât el-uns, s. 55)

hakim ve şeyh ziyaret ettim; hiç birini hitâbet bakımından Yahyâ b. Muâz er-Râzi'den

(14) Bk. Hilyet el-evliyâ, X, 51.

(15) Bk. Risâlet el-Kuşeyriyye, (Mısır, 1379/1959), s. 68.

(16) Bk. Tezkiret el-evliyâ, I, 273.

(17) Bk. Hilyet el-evliyâ, X, 58.

(18) Bk. Hilyet el-evliyâ, X, 63.

(19) Bk. Hilyet el-evliyâ, X, 57.

(20) Bk. Tabakât es-Sulemi, 113; Menâkîb el-ebrâr, 108 a; Vefayât, V; 214

(21) Bk. Tabakât es-Sulemi, 110; MMenâkîb el-ebrâr, 107 b; Vefayât V; 214; Levâkîh el-envâr, I, 64.

(22) Bk. Tabakât es-Sulemi, 111; Ebu Nasr. es-Serrâc, K. el-luma (nşr. R. A. Nicholson, Leyden, 1914), s. 202; Vefayât, V, 214

hâline koy» (23). Bu hususta samimiyeti kaçınılmaz bir hal gören Yahya b. Muâz, zühd-ü bizzat hayatlarında tatbik etmemiş olanlara serzenişte bulunur: «onlar zühdü kitapların içinde aradılar; halbuki o tevekküldedir...» (24). «Helâk oluş denizi (durumundaki) dünyadan (tek) kurtuluş (yolu) zâhidâne hayattır» (25).

Ashında dünya meşgaleler evi, âhiret ise korkular diyarıdır; kul meşgaleler ve korkular arasında, kendisinde cennete yahut ateşe doğru karar buluncaya kadar çabalar durur.» (26). Ona karşı hâkimiyet kendisinden mutlak şekilde yüz çevirmekle tahakkuk edebilecektir:» Dünya kendisini arayanın komutanı, kendisini terkedenin ise hizmetçisidir; dünya isteyen ve istenilendir. Kendisini isteyen reddeder, terk edeni de arzular» (27).

MUHABBET SORUSUNA CEVAPLARI :

Hakiki mehabbet nedir? sorusuna Yahya b. Muâzın verdiği «cefâ ile eksilmeyen, iyilik ve ihsanla artmayandır» (28) cevabı; bize onun bu hususta da samimiyeti öne almasını göstermektedir. Onca «Sevenlerin sabrı, zâhidle-rinkinden daha kuvvetlidir» (29). Bir gün kendisine, bir topluluğun «Biz öyle bir makama ulaştık ki (artık) namaz bize gerekmez» iddiasında buldukları haber verince, onlara: «ulaşmışsınız, ama cehenneme..» denilmesini istemişti. Zira o, mehabbetin, sadakatini, sevgiliye itâat amelinde görmekteydi (30). O'na göre mehabbet, şeriatin hududları içinde mütalaa edilmelidir: «(Allah'a karşı) mehabbeti iddia eden ve sonra da o'nun kanunlarını korumayıp çiğniyen samîmi değildir» (31). Mehabbet, amellere kıymet katışı bakımından da ehemmiyetlidir: «Bir hardal danesi mehabbet, mehabbetsiz 70 senelik ibâdetten daha iyidir» (32). Kişi Allah'a karşı olan sevgisine göre halkın sevgisine nâil olabilir: «Allah'ı sevdiğin nisbette halk seni sever; O'ndan korktuğun nisbette halk ta senden korkar. Allah'la meşguliyetin nisbetinde halk ta seninle meşgul olur» (33).

ÂHİRET ÇÖLLERİ KALBİLERLE KATEDİLİR:

Din'in ancak, kalbin dünya sevgisinden uzaklaşması ile bütünleneceğine inanan Yahya b. Muâz, onun değerini takdir etmekten kendini alamaz: «Dünya çöpleri ayaklarla âhiret çöllerine ise kalblerle katedilir» (34). Kalbin safveti de değerce farksızdır: «..kalbi iyiliklerle dolu olana kötülükler zarar vermez; kalbi kötülüklerle dolu olana iyilikler fayda etmez» (35). Kalb. Allah'a yönelişle hikmetler kaynağı haline gelir: «Kim kalbiyle Allah'a yönelirse, kalbinden hikmet kaynakları açılır ve diline doğru akar» (36). Hikmet, bilhassa kalbin takviye ve telkin vasıtasıdır: «o (hikmet) Allah'ın orduların dan biridir: Allah onu âriflerin (37) ve müridlerin (38) kalblerine, dünya ateşini söndürmek, velilerin kalblerini kuvvetlendirmek (39) için yollar. Velilerde bilhassa şu üç haslet görülür: «herşeyden Allah'a güven; O'nun sayesinde herşeyden istîgnâ; O'na herşeyde dönüş» (40). Zira onlar «Allah'ın nimetlerinin esirleri, safvet sahipleri ise O'nu kereminin rehinelidir» (41).

(23) Bk. Hilyet el-evliyâ, X, 57.

(24) Bk. Hilyet el-evliyâ, X, 52.

(25) Bk. Hilyet el-evliyâ, X, 56.

(26) Bk. Tabakât es-Sulemi, 110; Keşf el-mahcûb, 153; Menâkıb el-ebrâr, 107 b.

(27) Bk. Hilyet el-evliyâ, X, 53; el-Habri, Defâlet el-müstenhic, (Ayasofya kütüphanesi. no. 1785), 52 b; Mneâkıb el-ebrâr, 109 a.

(28) Bk. Keşf el-mahcûb, 404; Tezkiret el-evliyâ, I, 274; Nefehât, 56; Vefeyât, V, 215.

(29) Bk. Menâkıb el-ebrâr, 110 b.

(30) Bk. Nefehât, 55.

(31) Bk. İbn Kayyim el-Cevziyye, Ravzat el-muhibbin (neşr. Ahmed Ubeyd, Mısır, 1956), s. 405.

(32) Bk. Ravzat el-muhibbin, s. 404.

(33) Bk. Tabakât es-Sulemi, 111; Menâkıb el-ebrâr, 107 b - 108 a.

(34) Bk. Hilyet el-evliyâ, X, 52; İbn el-Cevzi, Sıfat es-Safve, IV, 76.

(35) Bk. Hilyet el-evliyâ, X, 53.

(36) Bk. Hilyet el-evliyâ, X, 52.

(37) Bk. K. el-Luma', s. 351.

(38) Bk. K. el-Luma', s. 206.

(39) Bk. K. el-Luma', s. 295.

(40) Bk. Tabakât es-Sulemi, s. 110.

(41) Bk. Tabakât es-Sulemi, s. 110; Menâkıb el-ebrâr, s. 108 a.